

Зулеева Айнагүл Жаңылбекқызының 6D030300 – құқық қорғау қызметі мамандығы бойынша PhD докторы дәрежесін алу үшін дайындалған «Жекеше нотариустардың, бағалаушылардың, жеке сот орындаушыларының, медиаторлардың және аудиторлық ұйым құрамында жұмыс істейтін аудиторлардың өкілеттіктерді теріс пайдаланудың алдын алу» тақырыбындағы докторлық диссертациясына

СЫН-ПІКІР

1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі және оның жалпы ғылыми және жалпы мемлекеттік бағдарламалармен (тәжірибенің және ғылым мен техника дамуының сұраныстарымен) байланысы

Диссертациялық зерттеу тақырыбы ретінде А.Ж. Зулеевамен және оның ғылыми кеңесшілерімен таңдалған тақырып теория тұрғысынан да, құқық қорғау органдарының тәжірибелік қызметі көзқарасынан да сөзсіз өзекті тақырыптардың біріне жатады. Жұмыс жеке нотариустардың, медиаторлардың, бағалаушылардың, аудиторлар мен жеке сот орындаушыларының жауаптылығын қылмыстық-құқықтық реттеудегі коллизияларға, олқылықтар мен кемшіліктерге бағытталған. Бұл субъектілер азаматтар мен ұйымдарға қызмет көрсету кезінде маңызды құқықтық салдары бар бірқатар әрекеттерді жүзеге асырады. Осыған байланысты аталған субъектілердің өз өкілеттіктерін қасақана асыра пайдалануына жол беру олардың клиенттерінің құқықтары мен заңды мүдделеріне немесе қоғам мен мемлекеттің заңмен қорғалатын мүдделеріне айтарлықтай зиян келтіруі мүмкін. Сондықтан бұл мәселені докторлық диссертацияны зерттеу деңгейінде шешу өте маңызды. Диссертациялық зерттеудің қорытындылары мен тұжырымдары, егер оларды заң шығарушы мен құқық қолданушылар ескерген жағдайда, коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет мүдделеріне қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимыл бойынша құқық қорғау органдарының тиімді қызметі деңгейіндегі қылмыстық заңның сапасына оң жақты әсер етуі мүмкін.

2. Диссертацияға қоятын талап деңгейіндегі ғылыми нәтижелер.

Диссертанттың ғылыми ізденісі келесідей қорытындылардың көрініс табады:

1 нәтиже. Автор қазіргі кезде нормативтік тұрғыда бекітілмеген «коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет» терминінің өзіндік анықтамасын ұсынған.

2 нәтиже. Диссертантпен қылмыстық-құқықтық норманы біркелкі түсіндіру үшін аудиторлық ұйымның басшыларын Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабының субъектілік құрамынан шығарып, олармен жасалатын құқық бұзушылықтарды Қазақстан Республикасы ҚК 250-бабы бойынша саралау қажеттігі ұсынылып, негізделді.

3 нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықтардың арнайы субъектісіне толық криминологиялық сипаттама берілді.

4 нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабы 2-бөлігінде қарастырылған қылмыс санаттарын (ауырлығы орташа қылмыстан ауыр қылмысқа) өзгерту қажеттілігі негізделді

5 нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабы 2-бөлігіне «сыбайлас қатысумен жасалған қылмыс» саралаушы белгісімен толықтыру ұсынылады.

6 нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықтардың кең таралу себептері анықталып, оларды арнайы алдын алу шаралары ұсынылады.

3. Ізденушінің диссертацияда тұжырымдалған әрбір нәтиженің тұжырымдары мен қорытындыларын негіздеу және шынайылық дәрежесі.

Ізденушімен алынған ғылыми нәтижелер жеткілікті деңгейде анық және шынайы негізделген. Диссертацияда тұжырымдалған қорытындылар мен ұсынымдар, алға тартылған гипотезалар нормативтік құқықтық актілерді жан-жақты талдау мен жалпылаудан, монографиялық және арнайы заңдық әдебиеттердің ауқымды шеңберін зерделеу нәтижесінде алынған, Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің статистикалық мәліметтерін, сот практикасың материалдарын зерделеп, талдау жолымен алынған нақты қайнар көздерге негізделген.

Автордың дүниетанымдық ұстанымдары орнықты, ой-өрісі кең, ғылыми әдістемелерді меңгеру дәрежесі жеткілікті, кәсіби біліктілік деңгейі жоғары.

Зерттеу қорытындыларының дәйектілігі оның әдістемесі және әдіс-тәсілдерімен, сонымен қатар ғылыми тұжырымдар, ұсыныстар және қорытындылар негізделген эмпирикалық материалдардың көрнекілігімен қамтамасыз етілген.

Зерттеу жұмысының *бірінші нәтижесінің* негізделу және шынайылық дәрежесі ізденушімен осы диссертациялық зерттеу жұмысын зерделеу барысында пайдаланылған әдебиеттер және арнайы қайнар көздер көлемінің кеңдігімен анықталады.

Зерттеу жұмысының *екінші нәтижесінің* негізделу және шынайылық дәрежесі қазақстандық қылмыстық заңнамаға жүйелі талдау жүргізу негізінде, Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында көрсетілген субъектілердің әр қайсысының заңдық белгілерін зерделеумен анықталған.

Зерттеу жұмысының *үшінші нәтижесінің* негізделу және шынайылық дәрежесі қазақстандық заңнаманы жүйелі түрде талдау, қылмыстық істер, статистикалық және социологиялық мәліметтерді зерделеу негізінде қол жеткізілген.

Зерттеу жұмысының *төртінші нәтижесінің* негізделу және шынайылық дәрежесіне қылмыстық заңнама нормаларын, құқық қорғау органдарының қызметі және сот тәжірибесінің материалдарын мейлінше талдау арқылы қол жеткізілді.

Зерттеу жұмысының *төртінші нәтижесінің* негізделу және шынайылық дәрежесі ізденуші шетелдік және отандық тәжірибені, соттық-тергеу тәжірибесінің материалдарын талдау арқылы қол жеткізілгендімен сипатталады.

Сонымен, жұмыстың ережелері қылмыстық заңнаманы жетілдіру бойынша заң шығарушылық қызметте, сондай-ақ құқық қорғау органдары мен соттардың құқық қолдану тәжірибесінде қолданыла алады.

Автормен шынымен жан-жақты зерттеу жүргізілгені жұмыстың құрылымынан толықтай көрініс табады. Ізденушінің қорғауға ұсынылған тұжырымдары ретінде көрініс тапқан диссертацияның жоспары, жүргізілген зерттеудің ойға қонымдылығын және жүйелілігін көрсетеді.

6. Диссертацияның негізгі тұжырымдары мен қорытындыларын жариялаудағы жеткілікті толықтығын растау.

Диссертациялық зерттеу нәтижесінің апробациядан өтуі мұндай жұмыстар үшін жеткілікті болып табылады. Автормен 10 мақала, оның ішінде төртеуі - Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған журналдарда, біреуі - жариялау кезінде Scopus базасына кіретін халықаралық рецензияланған журналда, бесеуі – халықаралық конференциялардың материалдар жинағында жарияланды.

7. Зерттеу жұмысын зерделеу барысында анықталған кемшіліктерге байланысты ескертпелер.

1) Бір жұмыс шеңберінде А.Ж. Зулеева Қазақстан Республикасының ҚК 251-бабында аталған жекеше нотариустар, бағалаушылар, жеке сот орындаушылар, медиаторлар және аудиторлық ұйым құрамында жұмыс істейтін аудиторлар сияқты әр түрлі арнайы субъектілермен жасалынатын қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алуға байланысты барлық мәселелерді шешкісі келді. Олардың барлығы бір бапқа біріктірілгеніне қарамастан, олардың билікті қылмыстық теріс пайдалануына толық сипаттама беру қиын. Менің ойымша, автор өз еңбегінде бұл субъектілерге біркелкі назар аудармаған, атап айтқанда, жекеше нотариустар мен медиаторлардың қылмыстық әрекеттерін талдауды толығырақ жүзеге асырған. Мүмкін диссертациялық зерттеу шеңберін тек жекеше нотариустар және медиаторлармен жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алу мәселелерін зерттеумен ғана тарылтқан дұрыс болар ма еді.

2) Жұмыста автормен Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған субъектілердің қылмыстық құқық бұзушылықтарының алдын алу үшін ішкі істер органдарының қызметкерлері коммерциялық ұйымның қызметіне қатысты арнайы білім деңгейіне ие болуы қажет екендігі көрсетілді. ҚР ҚК 9-тарауында қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықтар тобының ішінде тек ҚР ҚК 251-бабы ғана ІІО тергеулігіне жатады. Ерекшелікті адам өліміне немесе өзге де ауыр зардаптарға әкеп соғатын қылмыстық құқық бұзушылық түріндегі ҚР ҚК 252-бабының 2-бөлігі және 254-бабы құрайды. Бұл аспектіде автордың ҚР ҚК 251-бабын экономикалық тергеу қызметі тергеулігіне беру туралы қорытындыда ұсынылған ұсынысы орынды болып табылады. Осы қорытындының қорғауға шығарылатын тұжырымдарда орын алуы, жұмыстың тәжірибелік құндылығының арта түсуіне әсер етер еді деп болжаймын.

Жалпы, көрсетілген ескертулер ұсынбалы сипатқа ие және жұмысты оң жақты қабылдауға еш әсер етпейді.

Құқық қорғау органдарының қарастырылып отырған құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі қызметіне жан-жақты талдау жасалған жұмыстың алтыншы нәтижесі бойынша ұсыныстарды негізді және сенімді болуына ықпал етті.

4. Ізденушінің диссертацияда тұжырымдалған әрбір нәтижесінің тұжырымдары мен қорытындыларының ғылыми жаңашылдығы.

Жұмыстың ғылыми жаңалығы ізденушімен зерттеудің мақсаттарына қол жеткізуімен, сондай-ақ көпшілігі мақұлдануы мен қолдау табуы тиіс болып табылатын автормен қорғауға шығарылып отырған тұжырымдардың жаңалығымен анықталады.

1. Бірінші нәтиже жаңа болып табылады, диссертантпен анықтама түсінікті, нақты болу қағидасы басшылыққа алына отырып, оны өзге де қызмет (мемлекеттік, әскери және т.б) түрлерінен ажырату үшін алаш рет «коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет» ұғымының авторлық нұсқасы ұсынылады.

2. Екінші нәтиженің ғылыми жаңалығы ізденушімен Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған субъектілер шеңберін өзгертуді ұсынумен анықталады.

3. Үшінші нәтиженің ғылыми жаңалығы диссертант соттық-тергеу тәжірибесіне талдау жүргізе отырып, Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабы бойынша қылмыстық құқық бұзушылық субъектілеріне криминологиялық сипаттама берді.

4. Төртінші нәтиженің ғылыми жаңалығы ізденуші қылмыстық құқық теориясы және құқық қорғау органдарының тәжірибелік қызметі үшін үлкен маңызға ие болып табылатын Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабының 2-бөлігіндегі қылмыс санатын өзгертуді ұсынуымен анықталады.

5. Төртінші нәтиженің ғылыми жаңалығы диссертант Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабы 2-бөлігіне «сыбайлас қатысумен жасалған қылмыс» саралаушы белгісімен толықтыру ұсынылатындымен анықталады.

6. Алтыншы нәтиженің ғылыми жаңалығы диссертантпен Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықтардың тиімді алдын алуға бағытталған тәжірибелік маңызы бар ұсыныстарды әзірлеуімен анықталған.

5. Ішкі бірлігінің және алынған нәтижелердің тиісті өзекті мәселені, теориялық немесе қолданбалы міндетті шешуге бағытталғандығының бағалануы.

А.Ж. Зулеевамен жүргізілген диссертациялық зерттеу жұмысы өзекті тақырыптағы, аяқталған ғылыми-зерттеу жұмысын кұрайды.

Автормен әзірленіп, қорғауға шығарылып отырған тұжырымдар қылмыстық құқық теориясына маңызды үлес қосады. Бұдан басқа, құқық қорғау органдары мен соттардың тәжірибелік қызметін зерделеу мен жалпылау қорытындылары бойынша проблемалық жағдайлар анықталып, оларды шешудің жолдары ұсынылды.

8. Тиісті мамандық бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беру мүмкіндігі туралы қорытынды.

Жалпы докторлық диссертацияға оң пікірімді бере отырып, А.Ж. Зулеевамен дайындалған «Жекеше нотариустардың, бағалаушылардың, жеке сот орындаушыларының, медиаторлардың және аудиторлық ұйым құрамында жұмыс істейтін аудиторлардың өкілеттіктерді теріс пайдаланудың алдын алу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы қойылатын талаптарға сәйкес келеді және оның авторы 6D030300 – Құқық қорғау қызметі мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты деп есептеймін.

**Абай атындағы ҚазҰПУ
қауымдастырылған профессорының
міндетін атқарушысы
заң ғылымдарының докторы**

« 01 » 03 2021 ж.

